

VENKOVITS BALÁZS

egyetemi docens
Debreceni Egyetem, BTK, Angol-Amerikai Intézet
venkovits.balazs@arts.unideb.hu
<https://orcid.org/0000-0001-9389-5525>

85 ÉVES AZ ANGOL SZAKOS KÉPZÉS A DEBRECENI EGYETEMEN: IGAZGATÓI KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

A Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézete 2023-ban ünnepli a jogelőd Angol Tanszék alapításának és így a debreceni angol szakos képzés elindításának 85. évfordulóját. Az Intézet történetét és kiemelkedő alakjainak életútját, eredményeit részletes intézettörténeti kötet és számos tanulmány dolgozta fel korábban. A jelen kerekasztal-beszélgetés célja az, hogy néhány korábbi igazgatót bevonva fedjük fel az intézet egyetem-történeti szempontból is releváns históriájának eddig kevésbé ismert irányait, személyes visszaemlékezésekkel színezve azt, illetve összekapcsolva a múltat a jelenrel és jövővel. A beszélgetést az intézet jelenlegi igazgatója, Venkovits Balázs kezdeményezte és moderálta négy korábbi intézetigazgatóval, Abádi Nagy Zoltánnal, Rácz Istvánnal, Szaffkó Péterrel és Virágos Zsolttal.

Kulcsszavak: Angol-Amerikai Intézet, intézettörténet, egyetemtörténet, nemzetközi kapcsolatok, Ország László

85 YEARS OF ENGLISH STUDIES AT THE UNIVERSITY OF DEBRECEN: ROUND-TABLE DISCUSSION WITH THE PREVIOUS DIRECTORS. In 2023 the University of Debrecen's Institute of English and American Studies celebrates the 85th anniversary of the founding of the Department of English and thus the launching of an English studies degree program at the University of Debrecen. The history of the institute and the careers and achievements of its prominent figures have been the subject of a dedicated volume and a number of studies. The aim of the present roundtable is to explore, with the involvement of some of the former directors of the Institute, the less known aspects of its past that are of relevance for the history of the university as well, nuanced by personal recollections, linking the past with the present and the future. The discussion was initiated and moderated by Balázs Venkovits, the current director of the Institute, and involved four former directors, Zoltán Abádi Nagy, István Rácz, Péter Szaffkó and Zolt Virágos.

Keywords: Institute of English and American Studies, institute history, university history, international relations, László Ország

Beérkezett: 2023. 08. 05.
Közlésre elfogadva: 2023. 09. 15.
Copyright GERUNDIUM

Az alábbi virtuális „beszélgetést” az intézet jelenlegi igazgatója, Venkovits Balázs kezdeményezte és moderálta négy korábbi intézetigazgatóval, Abádi Nagy Zoltánal, Rácz Istvánnal, Szaifkó Péterrel és Virágos Zsolttal, akiknek a jelen sorok szerzője ezúton is köszöni az intézet érdekében végzett eddigi és jelenlegi munkájuk mellett azt is, hogy vállalták ezt a felkérést és megosztották velünk gondolataikat.

1938-ban, 85 évvel ezelőtt, az Angol Tanszék megalakulásával indult el az angol szakos képzés a Debreceni Egyetemen, akkor nyolc hallgatóval és egy kis létszámú oktatói gárdával (ahol a tanszékvezető Fest Sándor egyedül oktatta az angol szakos tárgyakat).¹ A tanszék élete viszontagságosan indult, Ország Lászlónak kétszer is az alapokról kellett újjáépítenie az itt folyó képzést: először a második világháborút követően (amikor is a földszinten elhelyezkedő Angol Tanszéket a megszálló hadsereg lovainak istállójaként használták), majd másodszer egy 1949-es minisztériumi döntés következtében, amellyel ideológiai okok miatt felfüggesztették a nyugati nyelvtanár-képzést a Debreceni és a Szegedi Tudományegyetemen, és ami után az oktatás csak az 1957/58-as tanévben indulhatott újra.² Az Ország által lefektetett alapokon a következő évtizedekben egy országosan és nemzetközileg is egyre elismertebb oktatási és tudományos műhely épült fel. Az 1980-as években az Angol, Német és Francia Tanszékekkel közösen létrehozták a Nyugati Nyelvek és Irodalmak Intézetét, majd 1991. január 1-én megalakult a mai napig működő Angol-Amerikai Intézet.

Fest Sándor, az Angol Tanszék első vezetője

¹ Az Angol Tanszék történetéhez lásd: VIRÁGOS Zsolt és PÁLFFY István, *A debreceni angol tanszék története: 1938–2014* (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014).

² Ország Lászlóról részletesebben lásd például: ABÁDI NAGY Zoltán, „Mert miénk az Ország”, *Magyar Szemle* 11–12. sz. (2007): 157–161 és „Ország László debreceni egyetemi működése”, in *In Memoriam Ország László*, szerk. Vadon Lehel (Eger, EFK Líceum Kiadó, 2007), 291–362; VIRÁGOS Zsolt és VIRÁGOS Márta, „Emlékezés Ország Lászlóra”, *Gerundium-Egyetemtörténeti Közlemények* 14, 1–2. sz. (2023): 25–40, <https://ojs.lib.unideb.hu/gerundium/article/view/13012>. Hozzáférés: 2023. 09. 25.

A Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézete az ország második legrégebbi anglistikai-amerikanisztikai központja, a Bölcsészettudományi Kar egyik legnagyobb egysége négy tanszékkal, négy kutatóközponttal és közel 40 munkatárssal. Az angol szakos képzés mára felöleli az alap- és mesterképzéseket, az osztatlan tanárképzést és a PhD-programokat is. A 2023/24-es tanévben több mint 800 hallgató tanul az intézetben, akiknek körülbelül 10%-a külföldi diák.

1. sz. táblázat. Az AAI hallgatói létszámának megoszlása a 2023/2024-es tanévben.

Hallgatói létszám	BA (nappali és levelező)	Ebből külföldi hallgató	MA	Ebből külföldi hallgató	PhD	Ebből külföldi hallgató	Tanár-szak	Levelező tanár-szak	Minor
2023/24-es tanév	361	45	51	21	36	21	349	4	9

A 85 éves évforduló kapcsán szervezett kiállítás³ és egyéb események mellett, egy rendhagyó kerekasztal-beszélgetés keretein belül szeretnénk felvillantani az intézet történetének az eddigi kiadványokból még kevésbé ismert mérföldköveit, olyan eseményeket, döntéseket, amelyek az egyetem szélesebb értelemben vett története szempontjából is fontosak lehetnek, és az intézet szűkebb keretein kívül is érdeklődésre tarthatnak számot. A múlt felidézése mellett egy ilyen beszélgetés arra is lehetőséget ad, hogy azonosítsuk az intézet nemzedékeken átívelő értékeit, és reflektáljunk arra, hogyan segíthet közös múltunk megismerése a jelen és jövő kihívásainak való megfelelésben.

Balról jobbra: Pelyvás-Ferencsik Péter (megbízott igazgató), Rác István, Virágos Zsolt, Abádi Nagy Zoltán és Szaífó Péter az intézet könyvtárában 2014-ben

³ Lásd: „Múltidézés és nemzetközi folyóirat-bemutató”, <https://hirek.unideb.hu/multidezes-es-nemzetkozi-folyoirat-bemutato>. Hozzáférés: 2023. 09. 25.

- VB: *Köszönöm szépen, hogy vállaltátok ezt a beszélgetést, és így a 85. évforduló alkalmából közösen tekinthetünk vissza az intézet akadályoktól közel sem mentes történetére, és beszélhetünk azokról a fő fordulópontokról, mérföldkövekről és eredményekről, amelyek hozzájárultak annak folyamatos fejlődéséhez, sikereihez. Azt is remélem, hogy a beszélgetés során kirajzolódhatnak azon fő szervezőelvek, értékek, amelyek akár évtizedeken át iránymutatásul szolgáltak és szolgálhatnak, és amelyek segítségével nemcsak erős közösség épült intézetünkben, de egy országosan és nemzetközileg is elismert kutatási és oktatási központ is.*

Talán nem túlzás azt mondani, hogy az Angol Tanszék megalakulása az 1930-as években már önmagában nagy eredmény volt, amit talán az azt követő évek mostoha körülményei még inkább igazolnak.

- VZS: Az 1936/37-es esztendőben felvetődött hazánkban az a gondolat, hogy az angol–magyar kapcsolatok fejlődését – netán az angol stúdiumok művelését – jól szolgálná egy második angol tanszék létesítése az országban. A debreceni Kollégiumnak ekkor már közel 300 éve léteztek érdemleges kapcsolatai Nagy-Britanniával; ez is amellet szólt, hogy a vidéki egyetemek közül Debrecenben legyen ez a kiszemelt intézmény.

A terv meg is valósult. Otthont a tanszéknek a Tisza István Tudományegyetem adott, melynek tanszékvezetője a protestáns kötődésű – cipster (szepességi német) – evangélikus közösségből elszármazott Fest Sándor lett. Ő maga 1938. szeptember 22-én kapta meg a ny. r. tanári kinevezését. Az első évre nyolc hallgató iratkozott be, a második tanévre 40 fő. Ez a szokatlanul gyors hallgatói növekmény szűk távlatban is indokoltta tette két új nyelvtanár alkalmazásának kívánalmát.

A tanszékvezetői pályázat tényanyagát a korabeli tanácsulési jegyzőkönyv is rögzítette. A *Hivatalos Közlöny*ben megjelent felhívásra összesen négy pályamunka érkezett, amelyek elbírálására kiküldött bizottság a következő rangsort alakította ki: dr. Fest Sándor egy. magántanár, a báró Eötvös József Collegium rendes tanára; dr. Szerb Antal egy. magántanár; dr. Hetzel Géza és Pfisterer Miklós középiskolai tanárok. Tagadhatatlan, hogy a négytagú döntőbizottság szavazataival, akár Szerb Antal jött volna ki győztesen, akár Fest Sándor, az oktatói stáb minősége és „jó szelleme”, nemzetközi léptékkal felbecsült tudásvagyonra szakmai-tudományos visszhangok keltésére lett volna képes.

Ugyanakkor nem dughatjuk a fejünket a homokba, amikor visszaemlékezünk arra, hogy az első tanszékvezető kiválasztásakor Szerb Antalnak, aki asszimilált zsidó családba született, az átkeresztelkedés dacára sem lehetett reális esélye a pályázat elnyerésére, bármilyen nagyra is értékelték őt a magasabb igényeket valló szakmai-tudományos szakvélemény. Akkor 1938-at írtak. Számos magasán pozicionált kortársa nem vette (vagy nem akarta) tudomásul venni, hogy kítűnő önálló kötetei beépültek a hazai irodalomtörténetbe és -kritikába. És mint ilyen, többszörösen „túlteljesítették” a pályázati elvárásokat.

- VB: *A nagy érdeklődés és sikeres indulás ellenére a tanszéket és így az angol képzést a második világháborút követően többször is újra kellett szervezni... Tekinthejtük ezt az intézettörténet mélypontjának?*
- RI: A mélypont az akkori Angol Tanszék 1950-es bezárása volt, az emelkedés pedig az 1958-as újranyitáskor kezdődött szép példájaként annak, hogy nincs bukott forradalom, 1956 sem volt eredménytelen.
- ANZ: Egyébként a minisztérium még ekkor sem engedte az egyes tanszékek újranyitását: „germanisztika”, „romanisztika” és „klasszika-filológia” indítását tette csak lehetővé. Az angol és a német később vált külön a Germanisztikából. Az Olasz Tanszéket pedig csak az 1990-es években sikerült visszaállítani.
- VB: *Ország László kiemelt szerepet játszott nemcsak az újjászervezésben, hanem a képzés fejlesztésében, nemzetközi elismertségének megalapozásában is. Jelentőségét elismerve a professzor emléktáblát kapott az egyetem Főépületében, illetve az Ország-centenárium alkalmából, az Ország Emlékbizottság javaslatára, a Főépület és az Élettudományi Épület közti sétányt Ország Lászlóról nevezte el az intézmény. Az Angol Tanszék történetét feldolgozó Virágos-Pálffy kötetben megismerkedhetünk Ország debreceni, tanszéki tevékenységével, de mit tudhatunk arról, hogy milyen ember volt ő? Milyen volt tőle tanulni? Vele dolgozni?*
- ANZ: Ország keményen követelő, mégis igazságos, sőt barátságos szigorral viszonyult hallgatóihoz. Ebből futotta arra, hogy osztályozni enyhébben osztályozhatott. Arra érdemes hallgatóinak a diplomázásuk után, sőt az ő nyugdíjba vonulása után is mentora maradt. Könyvtára egyetemünkre kerülését nekem vetette fel, és végig közvetítő is maradtam az ügyben, Orzágh, a Kossuth Egyetem vezetése és az Egyetemi Könyvtár vezetője, dr. Gomba Szabolcsné között. Egy ezzel kapcsolatos kérését azonban az egyetem nem teljesítette: az állomány szétszórását, vagyis az EK (a mai DEENK) állományában történő elvegyítését. Orzághnak ezt a kikötését az 1950-es években megtapasztalt kommunista téboly motiválta: az ideológiai „nem kívánatos” könyvek és folyóiratok bezúzása; nem akarta, hogy gyűjteménye valaha erre a sorsra jusson. Könyvtárának Debrecenbe kerülése idején azonban ez az aggály nem volt indokolt. Nagyobb értéket képvisel a könyvtár külön gyűjteményként való egyben tartása.

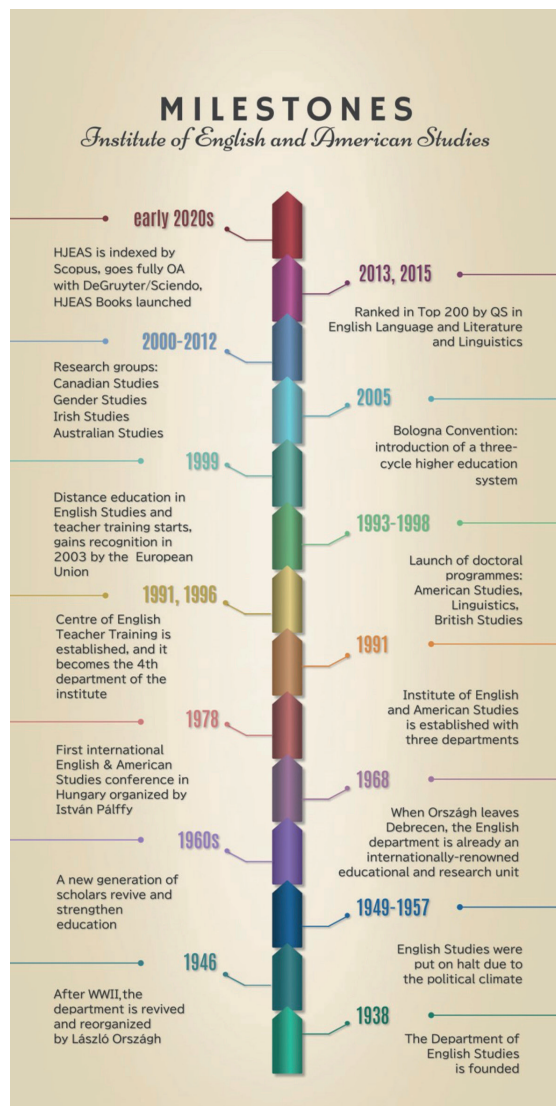
*Országh László, a debreceni Angol Tanszék vezetője
és a magyarországi anglisztika, amerikanisztika kiemelkedő alakja*

*Az Országh Emléktábla leleplezése 1998-ban
– Az Akadémiai Kiadó igazgatója és Szaffkó Péter intézetigazgató*

- VB: *Egy ilyen időszakban kifejezetten nehéz lehetett a munkát szervezni, oktatni, kapcsolatokat építeni. Milyenek voltak a munkakörülmények vagy akár csak az egyetemre jutás esélyei az 50-es, 60-as évek kommunista időszakában?*
- VZS: Ami az egyetemre való bejutás esélyeit illeti, attól függ, melyik évtizedről beszélünk. A nyugati hatvanas évek tekinthetők normatív kapaszkodónak. Diákként (elsősorban nyugati nyelvszakos hallgatóként), illetve oktatóként miként sikerült bejutni (esetleg több próbálkozás után) a debreceni egyetemre? Nem tévesztendő szem elől, hogy a nyugati nyelvek és irodalmak egységeiben (így az Angol Tanszéken is) az oktatási-nevelési irányok gyakran ellenséges politikai és ideológiai ellenszélben fejtették ki hatásukat. Akit a hatalom megbélyegzett, búcsúzatott a továbbtanulás reményétől. Aki például a szóbelin volt annyira „béna”, hogy bevallja vallásos hitének meglétét, nem vették fel. Volt egy Debrecenben érettségizett lány, aki „őszinte” volt. Konkrét felvételi eljárás során egyik kollégámmal úgy próbáltuk a dilemmát áthidalni, hogy úgy tettünk, mintha nem hallottuk volna a felvételiző bölcsészjelölt szavait. Továbbá a BTK-n a diákság részéről érkező észszerűsítési javaslatokat gyanakodva fogadták. Még akkor is, amikor ezekre a Kommunista Ifjúsági Szövetség rábólintott. Döbbenetes visszacsúszások tarkították az 1940-es évtized végét és a következő dekád elejét. A főhatóság hét esztendőre szüneteltette az angol nyelv és kultúra oktatását.
- VB: *Külföldi szakmai-tudományos ösztöndíjak, kiutazások milyen eséllyel voltak pályázhatók az 1960-as években?*
- VZS: Külföldi ösztöndíj elnyerése „kapitalista” vagy „imperialista” országba hiú ábránd volt. De aztán lassan megtört a jég. Ötödéves voltam, amikor kaptam egy meghívólevelet az USA-beli Indiana Egyetemről *teaching associate* (oktatói munkatárs) funkció betöltésére. Két évig maradtam. A belügyes rendőrök mindig nagyon idegesek voltak, amikor berendeltek a Kossuth utcára. A maguk módján igyekeztek is bosszút állni. Az egyik kiutazásom alkalmával bementem a BM-re, hogy magamhoz vegyem az útlevelemet. X őrnagy az íróasztalra mutatott: *„Látja az útlevelet, Virágos elvtárs? Itt van, de nem adom oda. Majd holnap reggel megkapja Ferihegyen az egyik munkatársunktól.”*
- ANZ: Az én esetemben az egy tanéves British Council kutatóösztöndíjra való kiutazást blokkolták sokáig. Hetekig azt játszotta a KKI (Kulturális Kapcsolatok Intézete), hogy, úgymond, „elveszítették és nem találják” az útlevelemet. 1967-et írunk, a magán útlevél még nem létezett, csak a szolgálati, mint Zsolt említette. Azt pedig a repülőtérré menet vehette át a hatóságoktól az ember (én legalábbis), és visszatérve, még Pesten ugyanott le is kellett adnom. A Kossuth Gimnáziumban tanítottam akkor, és kollégáim közül mindig megsúgta valaki az osztályaimnak: búcsúzzatok

el tanár úrtól, mert indul Angliába. Így aztán a hét utolsó tanítási napján hatalmas virágcsokrokkal tértem haza – és maradtam. Hétfőn megjelentem az osztályban, majd aztán megint virágcsokrok, de még mindig maradtam. Közben Angliában a *British Council* már vonta az igen szerény havi 54 font ösztöndíjból a szállást és étkezést, mintha már kint lettem volna. És igazuk volt, nekem már rég kint kellett volna lennem. Azt a 10 hónapos angliai ösztöndíjat évente *egy* ember kaphatta meg akkoriban. Soha nem kaptam volna meg, ha Országh professzor nem szerzi meg nekem.

*Az Angol Tanszék és Angol-Amerikai Intézet történetének néhány fő mérföldköve
(készítette Tárnokné Patócs Eszter a 85. évfordulás kiállítás alkalmából)*

- VB: *Mindeközben a tanszéken végzett munka fokozatosan egyre nemzetközibb és elismertebb lett még ilyen körülmények között is. 1978-ban például Pálffy István megrendezte az első nemzetközi anglistal/amerikanista konferenciát Magyarországon. Hogyan lehetett felkerülni a nemzetközi térképre?*
- ANZ: Nyolc évvel később az Európai Amerikanisztika Tudományos Társaságának első vasfüggöny mögötti konferenciája is Magyarországon került megrendezésre, méghozzá debreceni kezdeményezésre és az ELTE/KLTE angol tanszékeinek közös rendezésében. Az ELTE-s kollégák (tisztelőt a kivételnek), azóta többször előadták, nemzetközi konferenciákon is, hogy az ELTE rendezte a vasfüggöny mögötti első EAAS-konferenciát (vagyis az európai amerikanisztika tudományos társaságának biennális konferenciáját). Valójában én vettem fel, hogy Debrecenben kellene rendezni a római követő EAAS-konferenciát. A gondolatot végigvittem a tanszéken, az egyetemen, majd a minisztériumban. Mindenütt engedélyezték, akkor ez még máshogy nem ment. És akkor jelentkezett az ELTE, hogy nekik évfordulójuk következik (az angol képzés indítása az egyetemen), és ők szeretnék a konferenciát. A Minisztérium hozzám küldte őket (Frank Tibort és Rob Kroest) azzal, hogy erre már Debrecen kapott engedélyt, de ha Debrecen befogadja az ELTE-t, rendezhetjük közösen. Mi igent mondtunk erre. Gellén Józseffel együtt vettünk részt a római konferencián, hogy ott elővezessük a KLTE/ELTE közös rendezés gondolatát, az EAAS meghívását Magyarországra. Az ELTE képviselője azonban egyszerűen nem jelent meg Rómában, azt se mondták, hogy nem fog; és máig nem derült ki, miért nem. Mi azért elfogadtattuk a közös rendezés gondolatát az EAAS Boarddal. Így is került megrendezésre, testvériesen, Sarbu Aladár és Abádi Nagy Zoltán társ-konferenciaticárságával, és korrekt, egyforma erőbefektetéssel a két Angol Tanszék részéről, budapesti helyszínnel, de közös szervezésben és rendezésben a 16., „*The Early Republic: The Making of a Nation – The Making of a Culture*” témájú konferencia, 1986-ban. Az ELTE intézte az MTA Székház-helyszínt és a résztvevők pesti szállását, a debreceniek a program kialakítását (az EAAS Boarddal), kinyomtatását és minden konferenciaanyag előállítását. A lebonyolításon pedig együtt dolgozott (Pesten) a pesti és a debreceni tanszék, tökéletes összhangban. Szegeden azóta valaki elterjesztette (és egyik tanítványa ezt a véleményt akadémiai fórumon képviselte), hogy az EAAS „*a szegedi amerikanisztika létrehozásának*” céljával rendezett Magyarországon konferenciát. Ez a furcsa állítás teljesen alaptalan. Ráadásul leértékeli a megelőző évek szegedi amerikanistáit.
- VB: *Aztán a 90-es években, gondolom, megint minden átalakult, ami azt jelentette, hogy az intézetnek is meg kellett újulnia...*
- ANZ: Az 1990-es megalakulás és 1991-gyel kezdődő működés történetét tüzetesen dokumentálja Virágos Zsolt az intézettörténeti kötetben; tényszerűen szerepel

a dátum Vadon Lehelnél is, ahogyan a Papp Klára által szerkesztett, 2014-es, kétkötetes kartörténetben is. Annak, hogy itt mégis említsem, egyetlen oka van: nemegyszer hallottam ELTE-s kollégáktól, hogy az ELTE-n alakult meg az első Angol-Amerikai Intézet Magyarországon. A valóság azonban az, hogy náluk az amerikanisztika 1998-ig az Angol Tanszéken belüli kutatócsoportként létezett. Akkori fejlődés leveleik ezt egyértelműsítik.

A Virágos-Pálffy kötet részletesen bemutatja a küzdelmet, melyet Pálffy István és Virágos Zsolt folytatott a kari és az egyetemvezetéssel, a '89-es fordulattal előállt elhelyezési (és általában infrastrukturális) gondok megoldásáért. Amikor rektor elődöm, Lipták András arról győzködött 1993-ban, hogy számos kari és egyetemi érdek szól amellett: át kell lépni a dékáni tisztségből a rektoriba, a rektor egyértelművé tette, hogy amint az általa vezetett Biokémia kiköltözik a Főépületből, nemcsak az U alakú folyosórész, hanem a Díszudvar melletti I. emeleti traktus is az 1989 utáni hallgatói létszámrobbanás következtében helyhiánnyal küszködő AAI-é lehet, az Egyetemi Könyvtárig. Az egyik nyomós érv volt ez amellett, hogy elvállaltam a rektorságot.

■ VB: *Személyes élményekre visszaemlékezve, mi jelentette a legnagyobb váltást az 1990-es években? Hogyan látjátok ezt az időszakot?*

□ SzP: Ha valamilyen személyes szempontú megközelítést választhatok, akkor szerintem a 90-es évek jelentették azt, hogy az addig általában szűk keretek közé szorított oktatási egység végre kiléphetett az „újvilágba”. Ez az évtized hozta meg az igazi *autonómiát*, ekkor érvényesült legjobban a nemzetközi mintákhoz való igazodás, a lehetőségek tárháza nyílt meg előttünk. Megszűnt az orosz nyelv mint kötelező tantárgy, elindult az ún. „*orosztanárok átképzése*”, ami szakmai kihívást és egyben gazdasági fellendülést is hozott az intézetnek.

Természetesen a *reformok* korát éltük ebben az évtizedben, és olyan tanterveket sikerült kidolgoznunk, hogy a hallgatók szinte korlátlanul válogathattak a megajánlott tantárgyak közül. Ekkoriban léptünk ki az addig meghatározó filológia szűk kereteiből, és a képzés a *való élet* felé indult, immár nemcsak tanárokat képeztünk, hanem olyan angolul jól beszélő szakembereket, akik megállták a helyüket az üzleti világban, a médiában, a kulturális élet számos területén, és tudtuk, hogy aki nálunk angol szakon végez, biztosan lesz állása.

□ ANZ: Hozzátehetjük ahhoz, amit Péter mond, hogy nekünk sokat segített a nyugati felsőoktatásból szerzett tapasztalat. Én például az 1972–73-as hazatérésem után (Amerikából, ahol ACLS-ösztöndíjas voltam a Duke Egyetemen)⁴ mindjárt bevezettem a csoportjaimban a szemesztersillabuszt. A féléves tematikát, az osztályozási

⁴ American Council of Learned Societies.

szisztémát, a félév során beadandókat és mindenféle elvárást tartalmazó sillabusz akkor még ismeretlen volt csaknem az egész egyetemen.

- RI: A 90-es évekhez kapcsolódó nagy intézeti fordulópont már személyes tapasztalat: az Angol-Amerikai Intézet megalakulása 1991-ben és ezzel azonos évben a CETT (magyar rövidítéssel ATK, azaz Angol Tanárképző Központ) megalakítása volt. De még az ilyen felívelő korszakoknak is megvoltak a maguk nehézségei. Jó példa erre az 1991-es intézetti alakulás kontextusa és története. Közvetlenül a rendszerváltás után voltunk, egyszerre robbant minden. Megszüntették az orosz nyelv oktatását, és bár nem tették kötelezővé az angolt, legalább kilencven százalékban ezt határozták meg az iskolák kötelező idegen nyelvként. Hirtelen rengeteg angoltanárra lett szükség. Egyszeriben tíz állást kapott a fiatal intézet – ilyenre se azelőtt, se azóta nem volt példa. Tanárookra volt szükség az új Angol Tanárképző Központban is. De honnan vegyünk hirtelen ennyi rátermett egyetemi oktatót? Nagyon gyorsan kellett cselekedni, és főleg a középiskolai tanárok, valamint a lektorátusok oktatói között néztünk szét, de olyan orosz–angol szakos kollégák is voltak, akik a bölcsészkar Szlavisztikai Intézetéből kerültek át belső áthelyezéssel (hiszen az orosz tanárképzésben hirtelen túl sokan lettek). Azért érdekes erre visszatekinteni, mert az akkor idekerült kollégák ma már többnyire az aktív pályafutásuk vége felé járnak. Szinte mindnyájan megállták a helyüket (és mivel részt vettem a kiválasztásukban, ez némi megnyugvással tölt el), de rendkívül különböző pályáikat futottak be. Ha valaki megírná annak a nagyjából tizenöt kollégának az élettörténetét, abból egészen izgalmas társadalom-lélektani regény kerekedne ki.

De más érdekes gondok is adódtak. Volt olyan tanév (ha jól emlékszem, az 1991/92-es), amikor az intézetben nem kevesebb, mint tíz angol anyanyelvű vendégtanár oktatott. (Összehasonlításképpen: a hetvenes évek közepén, harmadéves egyetemistaként, mint a messiást, úgy vártuk az egyetlen angol lektor érkezését.) Ugyanis az egész világ a kelet-európai rendszerváltás lázában égett, és a legkülönbözőbb szervezetek igyekeztek a magyarországi angol tanárképzést segíteni. Ezek között ott volt a British Council, a Fulbright Alapítvány, a USIS, a Békehadtest (Peace Corps), de olyan is volt, aki csak önként segíteni akart. Persze ezzel együtt elindult az ellenkező irányú folyamat is: a mi oktatóink is hirtelen rengeteg lehetőséget kaptak arra, hogy angol nyelvű országokban kutathassanak vagy taníthassanak. Személyes mozzanat: amikor 1992-ben felkértek rá, hogy egy tanéven át helyettesítsek egy finnországi egyetemen egy alkotószabadságra vonuló angol kollégát, én voltam a tizedik ember, aki hosszabb külföldi távollétre kért engedélyt az akkori intézetigazgatótól, Abádi Nagy Zoltántól. Azt a választ kaptam: jó, de én leszek az utolsó, többen már nem mehetnek. Könnyű persze belátni: abban a néhány évben az ideérkezők (némi átrendezéssel) el tudták látni a külföldre távozók óráit.

Ezért látom a kilencvenes évek első felét az intézet hőskorának. Ekkor lettünk nemzetközivé. Magától értetődő volt, hogy mehetünk külföldre, és ide is jöhetnek

külföldi kollégák. A hallgatók számára is természetessé vált az angol anyanyelvű oktató, mivel ebben az időszakban nagyjából minden harmadik tanárunk az volt. Ez a paradicsomi állapot csak néhány évig tartott, de hatása máig meghatározó.

■ VB: *Mit tanulhatunk ebből az időszakból egy olyan korban, amikor szintén akár évente kell újabb és újabb átalakulásoknak, kihívásoknak megfelelni?*

□ RI: Az a nyitottság, ami kialakult abban az időben, hosszú távon is az intézet legfontosabb értékéhez vezetett: ez pedig a gyors és hatékony alkalmazkodóképesség. Jelenthetne ez a fogalom egyszerű behódolást is, de intézetünk esetében nem ezt jelenti, hanem a megújulásra való képességet. Amikor arra volt szükség, hogy gyorsan és nagy számban képezzünk angoltanárokat, meg tudtuk csinálni a minőség feladása nélkül (hiszen a CETT is az intézethez kötődött); amikor kiderült, hogy a hároméves képzés után sokan egyetemi diplomát is szeretnének, akkor kialakítottuk az ehhez szükséges kiegészítő képzést. Arra pedig a kilencvenes évek végén jöttünk rá, hogy országszerte igény van egy olyan távoktatási programra, amelyik egyetemi diplomát ad a főiskolát végzett angol szakosok kezébe. Így jött létre a British Council segítségével az az egyedülálló távoktatási program, amelyre mind a mai napig büszkék lehetünk. Jellemző, hogy az abban kidolgozott módszereket még jóval később, a COVID idején is jól tudtuk használni. A sort folytatni lehetne a különböző specializációkkal, valamint az informatikai cégekkel kialakított közös képzésekkel – erre abban az időben került sor, amikor még nem ismerték a duális képzés fogalmát. Így jutunk el a közelmúltig, amikor is a bölcsészkar dékánhelyettesétől többször is elhangzik: az Angol-Amerikai Intézet a kar zászlóshajója.

□ ANZ: Ezt az akkor végzett diákok is máig lelkesen emlegetik. Vagyis a szellemet; hogy egész más világban élt az angol szakos hallgató az Angol Tanszéken, majd az Intézetben. Szellemileg nagyon izgalmas dolgok történtek. Egyik volt hallgatónk „szellemi pezsgés”-ként emlegette ezt a minap. Szerepe volt ebben a sok vendégtanárnak is. Nem beszélve a köztük legkiemelkedőbbekről, amilyen Dolnald E. Morse professzor, akit méltán fogadott díszdoktorává később az egyetem; és aki impozánsan magas nemzetközi rangra emelte az intézet folyóiratát, a *HJEAS*-t (*Hungarian Journal of English and American Studies*) egy jól összerakott szerkesztői gárdával.⁵

Másrészt, a Rácz István által említett kiváló alkalmazkodóképességnek köszönhetően, az Intézet készen állt a „bolognai folyamat” részeként bevezetett kreditrendszerre, akkor, amikor több tanszéken komoly nehézségeket okozott ez. De már

⁵ Az Ország által 1963-ban alapított *Hungarian Studies in English (HSE)* azokban az évtizedekben az egyetlen angol nyelvű, angol filológiai tudományos folyóirat volt Magyarországon, mely rendszeresen megjelent. Utódja, az 1995-ben évi kétszeres megjelenésre váltó *HJEAS* mára Scopus-indexált folyóirat, amely az egyetem támogatásával nemzetközileg jegyzett és indexált, Open Access folyóirattá vált a Sciendo/DeGruyter kiadóval való együttműködés révén.

a kreditrendszerrel megelőzően, a BTK-n Imre László dékán kezdeményezésére bevezetett kari tanegységrendszer is sokkal könnyebben ment nekünk. Szinte magától adódott a meglévő képzési struktúráinkból. A mi „sávós” szisztémánk, mondhatni, elébe ment a tanegységrendszernek és a kreditrendszernek.

■ VB: *Hogyan folytatódott a munka a 2000-es években?*

- RI: Általában igen sok nehézséggel küzd manapság a magyar felsőoktatás, talán túlságosan is gyakoriak és sietősek a változások. A 2000-es évek elején a bolognai rendszer bevezetése úgy érte a magyar társadalmat, hogy arra nem volt felkészülve. Legtöbbször nem értették, hogy mi ez az egész: hova tűnt az öt éves képzés, mit lehet kezdeni egy három év után kapott diplomával és így tovább. Néhány évvel később Franciaországban jártam, és beszélgettem erről a Poitiers-i Egyetem bölcsészkarának dékánjával. Kérdeztem, hogyan boldogulnak, értik-e az emberek ezt az új struktúrát. Azt válaszolta: ó, mi nem dobtuk sutba a régit, hanem egy darabig a kettőt párhuzamosan csináljuk. Aztán majd kiderül, hogy melyik az életképes. Nagyon meglepődtem, és így tudtam meg: a magyar oktatáspolitikai akkori irányítói alighanem félreértették a helyzetet. Velünk ugyanis azt közölték, hogy a váltást meg kell csinálni, a régi rendszert felejtsük el. Úgy látszik, akkor még mindig nem volt világos nálunk, hogy mi fán terem a liberális demokrácia.

Ebben az esetben nem volt mozgásterünk, és ez a mozgástér ma is igencsak behatárolt. De azt a keveset továbbra is ki kell használnunk. Szerencsés helyzetben vagyunk, mert angol szakon viszonylag jól működik egymással párhuzamosan a BA-MA rendszer és az osztatlan tanárképzés. A magam részéről örülök neki, hogy ismét önálló tanszéke van a nyelvoktatásnak és a szakmódszertannak. Bár végzett hallgatóink elhelyezkedése rendkívül változatos (az üzleti élettől kezdve a művészeti területekig mindenfelé megtaláljuk őket), a legjellemzőbb szakma mégis a tanári pálya – legyen az akár középiskolában, akár egyetemen, akár nyelviskolában. Azon sem csodálkozhatunk, hogy a más pályákra készülő hallgatók is szívesen jelentkeznek tanárképzésre, hiszen az itt szerzett ismereteket máshol is hasznosíthatják. Ráadásul (és cinikusabban fogalmazva): ha minden kötél szakad, tanítani még mindig elmehetnek.

■ VB: *Manapság is egyre többször hangoztatjuk, hogy milyen fontos is a nemzetköziség, a nemzetközi láthatóság akár tudományos kapcsolatok, publikációk vagy oktatási együttműködések terén. E tekintetben is van, volt mire építenünk, hiszen az intézet és a tanszék ebben talán mindig élen járt. Milyen fő mérföldkövekre emlékeztek vissza ebből a szempontból?*

- SzP: Szintén az 1990-es években csatlakoztunk a nemzetközi anglisztika világához, amikor 1993-ban létrehoztuk a *Magyar Anglisztikai Társaságot*. Ennek következté-

ben az 1989-ben szerény keretek között megrendezett első nemzetközi anglisztikai konferencia után 1997-ben mi szerveztük meg az *ESSE* negyedik európai konferenciáját több mint 600 résztvevővel! Ez pedig a debreceni anglisztika egyik leglátványosabb elismerése volt. És ebben nemcsak a szakmai színvonal magas minősége játszott szerepet, hanem az, hogy az intézetben szinte folyamatosan voltak olyan kollégák, akik az oktató-kutató munka mellett örömmel vettek részt különféle hazai és nemzetközi események megrendezésében. Kialakult egy olyan menedzsment-szemlélet, amely egészen új oldalról világította meg a debreceni anglisztikai műhely hazai és nemzetközi jelentőségét. Nem véletlen, hogy az évtized végén a mi intézetünket kérték fel arra, hogy a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen segítsünk kiépíteni egy angol tanszéket.

ESSE 4. konferencia a Debreceni Egyetemen 1997-ben

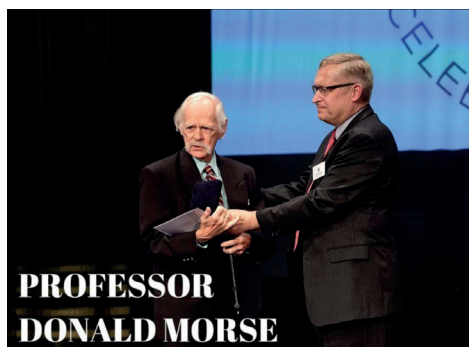
■ VB: *És hogyan alakultak a külföldi kapcsolatok?*

- RI: A legérdekesebb személyes élmények is a külföldi kapcsolatokhoz kötődnek. A nyolcvanas évek közepén még politikai értelemben is izgalmas volt az ideérkező angol és amerikai vendégtanárokkal beszélgetni, barátkozni. Számomra (de többünk számára is) meghatározó volt az első olyan Fulbright-profeszor jelenléte, aki már teljes munkaidejét Debrecenben töltötte. (A korábbi fulbrightos még ingázott Budapest és Debrecen között.) Ő volt Myron Simon, az egyik legnagyobb ember, akit valaha ismertem. Melegszívű, segítőkész, óriási tudású, minden iránt őszintén érdeklődő ember volt. Ő szervezte meg azt a költészeti-borászati klubot (Poetry Club), amely mind a mai napig meghatározza a költészetről való gondolkodásomat, vagyis egész tudományos pályámat. Egyszerűen összegyűltünk kedd esténként a lakásán, és egy pohár bor mellett versekről beszélgettünk. Úgy olvastuk a verseket, ahogyan kell: minden szót megrágva, minden részletre figyelve (gyakran szótárakat használva), közben rendkívül szélesre tágítva a kontextust – és mindezt óriási élvezettel, sőt szenvedéllyel. Ma már tudom: ahogyan érdemes.

Szerencsénk volt, hogy már két évre rá méltó utódja lett Myronnak a költészeti klub terén is: megérkezett Donald E. Morse. Hasonló lelkesedéssel folytattuk ott, ahol elődjével abbagygtuk. Donald aztán sokszor visszatért, végül le is telepedett Debrecenben, és mind a mai napig (immár nyolcvanhét évesen) meghatározó személyisége az intézetnek.

Nem lenne teljes a legendás amerikai kollégák felsorolása, ha nem említeném meg John Jablonskit, akit a nyolcvanas évek közepén diplomataként, az amerikai követség kulturális attaséjaként ismertünk meg. Ne feledjük: ez a rendszerváltás előtt történt, amikor az anglistika és amerikanisztika oktatása, az angolszász értékrend közvetítése még politikai tett volt. John nagyon szerette Debrecent, gyakran meglátogatt minket, könyvadományokat hozott, de Myront és Donaldot is jórészt neki köszönhattuk. Később otthagya a diplomatapályát, és már a nyelvészet professzoraként tért vissza hozzánk egy-egy szemeszterre. Mindezt pusztán jótevénytől, díjazás nélkül. Úgy látszik, az intézetet szerencsés csillagzat alatt alapítottuk.

- ANZ: Jablonski az angol nyelven írt PhD-disszertációja élére – amerikai opponensei és védési bizottsága megrökönyödésére – magyar nyelvű mottót állított: „*Ki a Tisza vizét issza, vágyik oda mindig vissza.*” Neki is köszönhetjük, hogy a Fulbright Program megjelenhetett Magyarországon. A Fulbright kiemelt jelentőségű volt a nemzetközi kapcsolatok alakulásában. Ahhoz, hogy a Fulbright Program a magyar felsőoktatási intézmények sorában kiemelten kezeli Debrecent, az intézetünknek sok köze van. Köztünk dolgozik a magyarországi Fulbright Bizottság alapítója és a Board többszöri elnöke, a Bizottság többszörös tagja, a már említett Donald E. Morse professzor. Én szintén nemegyszer voltam a Fulbright Bizottság tagja, két ciklusban pedig az elnöke.

Abádi Nagy Zoltán és Donald E. Morse az amerikai–magyar kulturális csereprogramokban végzett kiemelkedő munkájuk elismeréseként vehették át a Fulbright Hungary Medalt 2022-ben Jókay Károlytól, a Fulbright Bizottság igazgatójától⁶

A nemzetközi kapcsolatok terén szintén fontos intézmény volt számunkra a Maastricht Center for Transatlantic Studies. A Transzatlanti Tanulmányok Maastrichti (később a hollandiai Middleburgban működő) Központja igazgatótanácsa egyetlen magyar egyetemként a Kossuth Egyetemet hívta meg amerikai és európai egyetemeinek sorába. Az MCTS helyi igazgatói szerepét én láttam el. Intézetünkől és általában az egyetemről többen tanítottak kurzusokat az MCTS-nek, és néhány hallgatónk is kijutott.

Ebben az összefüggésben kiemelendő az Anglisztika Európai Tudományos Társaságának nálunk megrendezett konferenciája. Péter ezt már említette. A HUSSE iránt megnyilvánuló bizalom és elismerés volt, hogy a Kossuth Egyetemen rendezhettük meg az ESSE negyedik, „Formulations and Reformulations” tematikájú európai konferenciáját, az ESSE 4-t. A legszélesebb értelemben vett anglisztika nagy szakterületeinek világhírű tudósai vettek részt, többek közt, ábécérendben (a hazaiak mellett), Catherine Belsey, Robert E. Bieder, Jennifer Coates, Terry Eagleton, Antony Easthope, Holger Klein, Elizabeth Kolmer, Donald E. Morse, Christopher Murray, David Punter, Alessandro Serpieri, Roderick Watson, David. L. Vanderwerken, Donald Wesling.

- VB: *Ebből az is kitűnik, illetve az intézet múltját vizsgálva kirajzolódik, hogy a magyar szakmai életben is gyakran játszott vezető szerepet intézetünk és annak tagjai. Ma a két legfőbb szakmai társaság vezetői szintén intézetünk oktatói (Séllei Nóra a HUSSE, Glant Tibor a HAAS elnöke). Mit tudhatunk ezen szervezetek intézetünkhöz köthető múltjáról?*

⁶ A kép forrása: <https://www.fulbright.hu/category/alumni-testimonials/category/news/>.

- ANZ: A magyarországi EAAS-konferencián (vagyis annak eredményeként, azt követően) alakult meg a HAAS (a magyarországi amerikanisztika tudományos társasága), Frank Tibor és személyem társelnökségével. Vagyis a(z akkor még) Kossuth Egyetemnek ebben is oroszánrésze volt. Ahogyan Péter már utalt rá, a debreceni Angol Tanszék büszkeségének tekinthetjük azt is, hogy itt alakult meg a HUSSE (a magyarországi anglistika tudományos társasága). Ez Szaffkó Péter elévülhetetlen érdeme. Neki volt élő kapcsolata az ESSE-vel, vagyis az európai anglisták Angliában bejegyzett tudományos társaságával. Mivel az elnöki tisztség betöltésére a debreceni alakuló ülésen megválasztott szegedi kolléga soha egyetlen levélre sem válaszolt, se az ESSE-nek, se nekünk, ezért Szaffkó Péterrel át kellett vennünk a HUSSE felépítésének munkáját, a konferenciák és a kiadványok szervezését, elnöki, illetve titkári szerepkörrel. A HUSSE-konferenciák konferenciaköteteinek indítása, gondozása (*Husse Papers*) szintén Szaffkó Péter érdeme.

Az *Orbis Litterarum*, világirodalmi tudományos könyvsorozat is ide kapcsolódik. Taxner-Tóth Ernő tudományos rektorhelyettes keresett meg a javaslatlalt, hogy – a magyarosok Csokonai Könyvtár című monográfiásorozatának mintájára – modern filológiai monográfiásorozatot indíthatnék, esetleg valamelyik társfilológiából társ-szerkesztőt választva magam mellé. A sorozat elindult, Gorilovics Tivadar társ-sorozatszerkesztővel. A kötetek többsége angol–amerikai témájú volt, és nagy siker lett, a társtanszékek keresték a könyveket, jobb terjesztést kértek. Nyugdíjba vonulásomkor Bényei Tamást kértem fel a folytatásra. Ő, Lőrinszky Ildikó társ-szerkesztővel, impozáns kötetekkel vitte tovább ezt a munkát. Elvégre a nemrég indult, angol nyelvű HJEAS-könyvek sem helyettesíthetnek egy magyar nyelvű modern filológiai sorozatot. Utóbbi ugyanis a hazai magyartanárok, és az angolul nem tudó irodalomtanárok világirodalombeli és irodalomelméleti tájékozódásának igényeit is kiszolgálja. A magyarországi modern filológia tanszékek monográfiásorozata ez. Sikerének bizonyítéka az is, hogy mintául szolgált a Frank Tibor és Glant Tibor által indított történettudományi sorozathoz. Az *Orbis Litterarum* is toll tehát az AAI kalapja mellé.

- VB: *És ha még szűkebb környezetünkre szűkítjük a kört? Milyen szerepet játszottak oktatóink az egyetemi vezetésben?*
- ANZ: Az AAI azzal is büszkélkedhet, hogy rektort, dékánokat, helyetteseket és TEK-elnököt adott a Kossuth Lajos Tudományegyetemnek, majd a DE-nek: A rektor: Abádi Nagy Zoltán (1993–1995). A dékánok: Fest Sándor (1943–1944), Abádi Nagy Zoltán (1992–1893), Laczkó Tibor (2007–2010). Rektorhelyettes: Pálffy István (1987–1990), Abádi Nagy Zoltán (2001–2005). Dékánhelyettesek: Pálffy István (1978–1983; helyettes dékán is, Orosz István távollétében: 1984, 1985), Virágos Zsolt (1993–1995), Lackó Tibor (1995–1998), Pely-

vás Péter (2007–2010), Molnár Judit (dékáni külügyi tanácsadó, 2017–2020). A Tudományegyetemi Karok elnöke: Abádi Nagy Zoltán (2003–2005).

Említésre méltó még egy már feledésbe merült, ám fontos részlet az Angol Tanszék első vezetőjéről. Dékánaságom idején (vagy talán később) feltűnt nekem, hogy valami kiesett az Angol Tanszéki és a kari köztudatból: hogy ui. Fest Sándor dékán is volt, ám hiányzik a dékáni tanácssterem falán szereplő dékáni arcképcsarnokból. Amint az Némedi Lajos *A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem 75 éve* című könyvének 77. oldalán olvasható: 1943/44-ben Fest Sándor volt a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Kar dékánja, majd előbb Divéky Adorján, később Szabó Dezső mellett a prodeánja (1944/45). Javaslatomra Nemes Zoltánné, igazgatási osztályvezető felkutatott Festről egy megfelelő fotót, és elhelyezték őt a dékánok sorában. Ez a kép jelent meg aztán Országh Lászlóé mellett az Intézetben is.

- VB: *A PhD-képzés beindulása szintén fontos mérföldkönek tekinthető az intézet életében. Ma PhD-hallgatóink több mint fele külföldi, ami jól mutatja nemzetközi vonzerjét is. Hogyan teremtődtek meg ennek a képzési szintnek az alapjai?*
- ANZ: A PhD-képzés meghirdetésekor (1993) két egyetemi tanára volt az Intézetnek: Korponay Béla és Abádi Nagy Zoltán. Mindketten PhD-program-alapítási kérelmet nyújtottunk be. Az IOAB⁷ 1993-ban akkreditálta is az angol nyelvészeti és az amerikanisztikai főprogramokat, ezekkel a programvezetőkkel. Előbbiről a nyelvészek szólhatnak érdemben. Utóbbi évekkel később újra felterjesztettem, az amerikanisztika főprogram alprogrammá minősítését és két alprogramos angol-amerikai főprogram létesítését kérve, hogy – immár docensként – Rácz István indítani tudjon egy brit alprogramot. (Docens csak alprogramot vezethetett, az egyetemi tanár egy fő- és egy alprogramot, az akkori szabályok szerint.) Nem kisebb nevek, mint – többek közt – Marc Chénétier, Vincent B. Leitch, Szegedy-Maszák Mihály tartottak kurzusokat az irodalomtudományi programoknak. Ihab Hassan kurzusát is meghirdettük, kurzuscsoomagját elkészítettük. Megbetegedés miatt kellett ideutaztában Chicagóból visszafordulnia, a kurzust nem tudta megtartani.
- VB: *A múlttól és a jelenről egy kicsit a jövőbe tekintve: Az elmúlt 85 év erős alapokat biztosít az építkezéshez, az eddigi tapasztalatokra alapozva, hogyan képzelitek el intézetünk jövőjét a következő években? Mit tudunk tenni annak érdekében, hogy az intézet megőrizze hírnevét és továbbra is vezető szerepet tölthessen be szakterületünkön? Milyen tanáccsal szolgálnátok az intézet/tanszékek jelenlegi vezetőinek?*
- SzP: Az eddig említett információk egy része természetesen olvasható az intézet 2014-ben megjelent kötetében is, de az objektív vagy kollektív emlékezés mellett

⁷ Ideiglenes Országos Akkreditációs Bizottság, a mai MAB előde.

legalább olyan fontosnak tartom a személyes érintettség alapján felhalmozódott tapasztalatokat és tanulságokat. Mivel a fent említett folyamatokat oktatóként/kutatóként/szervezőként/vezetőként/kari képviselőként is átélhettem, nyugodt szívvel állíthatom, hogy az intézet sikerét a szakmai és szervezeti együttműködés, a bizalom és a minőség biztosítása tudja megalapozni. Ebben a folyamatban szükség van mindenkire, aki saját munkája mellett hozzá tud járulni a közösség megtartásához és fejlődéséhez. Ahhoz, hogy a legfontosabb kérdésekben egyetértés alakuljon ki, mindig szükség van valamiféle kompromisszumra. Sokan úgy vélik, hogy a kompromisszum megalkuvást, elvek feladását jelenti, de személyes tapasztalatom alapján azt kell mondanom, hogy ez csak akkor igaz, ha egy intézet vezetését olyan személyre bízuk, aki nem igazán ismeri a munkatársai képességeit, elvárásait és arra törekszik, hogy mindig az ő elképzelései legyenek elfogadottak. Szerencsére – ismereteim szerint – ez a mi intézetünk esetében sohasem volt így, és remélhetően ez a jövőben sem fog változni.

Mitől lehet sikeres tehát egy ilyen intézet? Az én válaszom viszonylag egyszerű: hallgassuk meg egymást, ismerjük fel a lehetőségeket, mindig azt bízuk meg egy adott feladattal, aki arra a legmegfelelőbb, és higgyük el, hogy a személyre szóló megbecsülés, elismerés sikerekre ösztönöz mindenkit. Lássuk be, hogy senki sem érthet mindenhez, hogy az idősebbek tapasztalata és a fiatalok lendületessége csak együtt hozhatja meg a legjobb eredményeket. Szerintem ez történt az elmúlt 85 év alatt még akkor is, ha ez nem volt mindig látható, ha voltak a szakmának/intézetnek ellenlábasai és irigyei, és ha úgy éreztük, hogy nem minden úgy sikerül(t), ahogy szeretnénk.

■ VB: *Milyen erősségeket érdemes hangsúlyozni?*

□ ANZ: Magyarországon egyedülálló az AAI tudományterületi diverzitása: az anglistika és USA-amerikanisztika, valamint a speciális kutatási centrumok mellett irlandisztikánk, kanadisztikánk, ausztralisztikánk és mexikói programunk is van. A mexikói program beiktatásakor a mexikói nagykövet és a kultúrattasé elgondolkodtak azon, van-e bárhol a világon még egy egyetem, ahol *észak-amerikaiként* fogadják be Mexikót (holott valójában ők is Észak-Amerika része), de nem tudtak ilyet mondani.

■ VB: *Hogyan fogalmazhatnánk meg mindezek alapján azokat a fő irányelveket, értékeket, amelyek generációkon át követhették az intézet életét és a jövőben is fő értékeként kellene követnünk őket?*

□ ANZ: Mindaz, ami a fentiekből következik, tehát, többek között:
– Ország hszellemi hagyatékának tisztelete, és/vagyis
– a szakterületek békés, kölcsönös tiszteleten alapuló egymás mellett élése,

Agustín Cadena, az intézet mexikói lektora, a róla elnevezett könyvtár előtt Mexikóban (2022)

- mai menedzsmentkifejezéssel: az igazi team-spirit (hajdan eljártunk egymás és egymás hallgatóinak tudományos felolvasásaira, nyelvészek és irodalmárok),
- ennek fenntartása közösségi és elsőrendű igazgatói, tanszékvezetői feladat,
- országos és nemzetközi figyelmet keltő tudományos munkásság (nem elég belül, magunknak írogatni),
- ez egyben igazán tehetséges utódok nevelésére is kötelez mindenkit a maga területén,
- a HJEAS és a HJEAS Books nyilván vigyáz arra, hogy megtartsa kiérdemelt, kimagasló pozícióját, és soha ne válhasson publikációtemetővé,
- külön figyelemmel kell őrizni, szinte napi szintű odafigyeléssel, szakmai diverzitásunkat; és ez komoly kapcsolattartási energiáfordítást jelent az egyetemen belül (egy példa: a mexikói lektor ne csak úgy „ellegyen” köztünk, hanem hívjuk meg néha, ülünk le vele) és egyetemen kívül (pl. kapcsolattartás a mexikói követséggel; megjelenés az ünnepeiken, ha hívnak bennünket, és a többi),
- mindig mindenki legyen képes túllátni a partikuláris tanszéki érdekeken, és tudjon intézeti, továbbá kari és egyetemi érdekek mentén is gondolkodni,

- egy intézetigazgatónak és egy tanszékvezetőnek csakis a rábízott egység érdekeit kell szem előtt tartania, mert ezt kéri rajta számon a jövő; ahol ez egyéni érdeket sért, vállalni kell az elvszerű konfliktust, mert az elvtelenség súlyosan visszaüt, nemcsak a vezetőre, hanem az egész közösségre is.
- VZS: Akarva-akaratlanul kisugárzik az Intézményre az Angol-Amerikai Intézet nemzetközi arculata (*image-a*), szakmai-tudományos pozíciója. A fentiekből logikai és fogalmi kényszerként és fogalmi meggondolásként következik néhány javaslat. Bizonyos regisztrált eredmények jó irányba mutatnak. Intézetünk a 200 legjobb képzés között jelent meg a *Quacquarelli Symonds* értékelésében 2013-ban és 2015-ben. Jövőbeni jó eredmények eléréséhez a minőség megtartása és megbecsülése továbbra is fontos feladat. Tanáraink oktatásszervezési jártassága tükröződik a munkás hétköznapi eredményességében. Emlékezetem szerint a jelenlegi angol tanszék diákjaiként hozzá lettünk szoktatva a kemény munkához. Tanáraink úgy porciózták az anyagot, hogy az rendre „kitöltötte” a szabadidőnket. Tiszteltük tanárainkat, akikkel gyakran „összekacsintós” viszonyban éltünk. Megtanultuk, hogy a hangsúlyoknak, célzásoknak, burkolt jelenségeknek életmentő szerepe lehet. Annak beismerésére kényszerültünk, hogy semmi sem úgy igaz, ahogy kelletti magát. Megtanultuk, hogy az igazság törekeny jószág, a nyelvtanulás kemény munka. Az Ország Lászlóval való szakmai-tudományos kapcsolat nyugdíjba vonulása után is élénk és aktív volt, működött egy laza értelemben vett csoport, melyet a tanszéki kollégák alkottak. Továbbá biztató jel, hogy a *language proficiency*-ről nem alakult ki olyan vélemény, hogy azt abba lehet hagyni. A nyelvi aspektusra energiát kell szánni. Az is jó irány, hogy a gyorsan változó igényeknek megfelelően formáljuk a képzési irányokat.
- RI: Továbbra is meg kell tartani az egyensúlyt a tömegképzés és a jó értelemben vett elitképzés között. Közben egyre több olyan kurzus kell (akár az angol szakosok köréből is kilépve), amelyik sok hallgatót érdekel, és persze megfelelően formálja a képességeit és a szemléletét, nem szabad földadnunk a szűkebb rétegeknek szóló értékek átadását sem. Egyáltalán nem bánom, hogy az utóbbi két évtizedben foglalkörömmel ragaszkodtunk a magas szintű nyelvészeti képzéshez, mivel ez szorosan összefügg a nyelvészeti tanszéken folyó tudományos munkával – ez olyan színvonalat képvisel, amelyre mindnyájan büszkéek lehetünk. Nagyon kevés hallgatóról van szó, ám arra a kevésre mindenképpen szükség van. De hozhatnám a saját példámat is: költészeti kurzusaim sohasem voltak a legnépszerűbbek között, de mindig kialakult egy olyan törzstagság, akik félévről félévre megjelentek nálam. A legtöbb kolléga (helyesen) arra törekszik, hogy legyen az oktatói munkájában ez is, az is: a sok hallgatónak szóló, egész előadótermet betöltő kurzus és elitképzés. Én továbbra is ebben a kettősségben látom az intézet jövőjét.

- SzP: Mit tehetnek a jövő vezetői? Folytassák az építő munkát, győzzék meg a mindenkori oktatókat a közös munka, az együttműködés fontosságáról, mert a személyes ambíciók csak akkor fognak valóra válni, ha a kollektíva felismeri azok jelentőségét, és annak tudatában támogatja azokat.

- VB: *Köszönöm, köszönjük szépen!*